

Son İki Şûranın Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme İle İlgili Yeni Modelleri ve Bunun Fen-Edebiyat Fakültelerinde Doğurduğu Sorunlar

Öğr. Gör. Dr. Ali GÜLER (*)

Cumhuriyet devrinde ortaöğretim kurumlarına öğretmenler, çeşitli kaynaklardan sağlanmıştır. Bu kaynakların başlıcaları, Eğitim Enstitüleri, Üniversitelerin Fen ve Edebiyat Fakülteleri, Yüksek Öğretmen Okullarıydı.

İlk Şûra'nın toplandığı 1939 yılından itibaren, çeşitli Şûra'larda öğretmen yetiştirme ile ilgili önlemler üzerinde durulmuştur. Ancak, son iki Şûra kararları, öğretmen yetiştirmeye yönelik yeni modeller getirmiştir. Bu modeller, ilgili kurumların yasalarında da yasal bir statüye kavuşturulmuştur.

24.6.1973 tarih ve 1739 sayılı «Millî Eğitim Temel Kanunu»nun 18.6.1983 tarih ve 2842 sayılı yasanın 13. maddesiyle değiştirilen «Öğretmenlerin Nitelikleri ve Seçimi» başlıklı 45. maddesinin ikinci fıkrası, «Öğretmenler, Öğretmen Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarından mezun olanlar arasından, Millî Eğitim Bakanlığınca seçilirler» hükmünü taşımaktadır. Bu hükümlerle, öğretmenler arasında bütünlük ve kaynak birliği sağlanması amaçlanmaktadır.

Ortaöğretim kurumları için öğretmenlik programları, 28.3.1983 tarih ve 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabulüne Dair Kanunla kurulan Eğitim Fakültelerinde uygulanmaktadır.

Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığının 7.9.1983 tarih ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 313/11272 sayılı yazıları ekinde bü-

(*) Fırat Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimi Bölümü Öğretim Görevlisi.

tün üniversitelere de gönderilen «Öğretmen Eğitiminde Gözönünde Bulundurulacak Esaslar» da öğretmen atamada aranacak nitelikler belirtilmiş ve «bu esaslar, üniversiteler bünyesindeki eğitim fakültelerinin mezun vermeye başlayacakları 1986-1987 öğretim yılından itibaren yürürlüğe girecektir» denilmiştir.

Eğitim Fakülteleri dışındaki diğer yükseköğretim kurumlarından mezun olanlardan öğretmenlik mesleğine yönelmek isteyenlerin, Yükseköğretim Kurulunun 7.2.1984 tarih ve 84.10.183 sayılı kararı gereğince, Eğitim Fakültelerinde ilgili veya yakın dalda bir öğretmenlik lisans programı tamamlamaları öngörülmektedir.

Fen-Edebiyat Fakültelerinde uygulanan programlar, Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığının 7.9.1983 tarih ve Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 313/11272 sayılı yazıları ekinde belirtilen esasları içermemektedir. Asıl sorun, 1986-1987 öğretim yılından itibaren Fen-Edebiyat fakülteleri mezunlarının durumunun ne olacağıdır

ONUNCU MİLLİ EĞİTİM ŞÛRA'SININ ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYLE İLGİLİ ÖNERİ MODELİ

Onuncu Millî Eğitim Şûra'sı, 12 Eylül sonrası toplanan ilk Şûra'dır. Bu dönem, Atatürk devri eğitim politikası, inkılâp ve ilkelerine dönüş niteliğindedir. Şûra'yı açış konuşmasında dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Sağlam bu durumu şöyle açıklamaktadır:

«...sarsılan Millî Eğitim düzeni, gelişme yerine, ağırlaşan koşullar altında daha da dağılmış, her yönden bir çıkmazın içine girmiştir. Ülkenin kaderi ile eş değer hale gelmiştir.

Bugün artık, o günler kesinlikle geride kalmıştır. Çünkü, ülkeye tekrar Başöğretmen Atatürk, O'nun İnkılâp ve İlkeleri Devletiyle birlikte bütün gücüyle gelmiştir.

Bu durumda, ülkenin olduğu gibi, Millî Eğitimin de tüm sorunlarını Atatürk Milliyetçiliği doğrultusunda(yeni dönemin ana fikri ve felsefesi içinde, gerçek yüzü ile çözmek zamanı gelmiş ve belirli şartlar doğmuştur» (1).

Eğitim sisteminin yeniden ele alındığı bu Şûra'da, öğretmen yetiştirme ile ilgili esaslar üzerinde de durulmuştur. Şûra, yeni sistemin başarısını geniş ölçüde, yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen ve

diğer uzman personelin yetiştirilmesine bağlı olduğunu kabul etmiştir.

Şûra, gerek sistemin önemli bir boyutunu oluşturduğu, gerekse yeni deneme, sistemin başarısını geniş ölçüde etkileyeceği için, öğretmen yetiştirme üzerinde önemle durulmasını istemiştir. Şûra, öğretmen yetiştirme işini şu üç şekilde ele almıştır: Hizmet-öncesi eğitim, hizmet-içi eğitim ve iş başında eğitim,

Hizmet-Öncesi Eğitim

Onuncu Şûra, bir öğretmen adayının aşağıdaki üç «boyuta» sahip olacak biçimde yetiştirilmesini önermiştir.

- «— Kime, niçin, nerede nasıl öğretilmelidir? sorularına cevap verecek öğretmenlik meslek bilgisi.
- Öğretim alanı hakkında derin ve engin alan bilgisi
- Küçük bilgi, olgu ve olay kategorilerini büyük yapıya oturtmaya yarıyacak genel kültür» (2).

Buna göre, bu üç boyut, öğretmen yetiştirme programlarında yer alması gereken üç tür «içerik kategorisini» oluşturmaktadır. Yeni sistemin gerektirdiği öğretmen, bu üç «içerik kategorisini» şu iki modelden birinden olacaktır:

Ana Sınıfı ve Temel Eğitim Birinci Kademe (1-5 sınıflar) Öğretmenleri

Ön lisans + Öğretmenlik Sertifikası + bir dönem uygulama
Temel eğitim ikinci kademe (6-7-8 sınıflar) ve ortaöğretim öğretmenleri: Lisans + Öğretmenlik Sertifikası + bir dönem uygulama.

Her Kademe Öğretmenliği

Lisans + Öğretmenlik Sertifikası + uygulama

Şûra, bu iki modelden hangisine ağırlık verileceğine karar vermek için çeşitli koşulların ayrıntılı olarak incelenmesi gereği üzerinde durmaktadır. Burada, seçenekler üzerinde durulmaktadır. Ancak Şûra, bu seçeneklerin bir geçiş programının seçenekleri olmadığı ve kuramsal anlamda ele alınmadığı da belirtilmektedir.

Öğretmenlik meslek bilgisi, alan bilgisi ve genel kültür kategorilerinin akademik ölçütleri neler olacaktır? sorusuna verilecek cevabın, öğretmen yetiştiren kurumların amaçlarıyla belirlenebileceğini kabul eden Şûra, öğretmenlik meslek bilgisine ilişkin analizin şöyle yapılmasını önermektedir:

Öğretmen yetiştiren bir kurumu bitiren Öğrenci;

- Eğitim ve öğretim çalışmalarının esasta, Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk ilkelerini yaşatacak ve yüceltecek kuşakları yetiştirmeye yönelik olduğunu bilir
- Eğitim sorunlarının çözümünde inceleme ve araştırmaya dönük geliştirici yaklaşımı uygular.
- Ülkemiz kalkınma sorunları ile eğitim arasındaki bağlantı konusunda bilinçlidir ve yetiştireceği kuşakların bu konuda rol oynayacağını bilir.
- Eğitim biliminin kavramsal yapısı, metodolojisi ve terminolojisi hakkında bilgi sahibidir
- Çeşitli ders konularının, okul programının tümünde oynayacağı rolü bilir.
- Çalışacağı eğitim kademesindeki öğrencilerin gelişimine etki yapan fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik faktörlerin bireyde yarattığı gelişim özelliklerini, ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçları karşılamada eğitimin görev ve sorumluluklarını kavrar.
- Öğretim süreçleri hakkında bilgi sahibidir; esas görevinin öğrenciyi yargılamaktan çok, onun yetişmesinde yardım etmek olduğunu bilir.
- Bireysel farklılıkları, her öğrencinin yeteneklerini, son hadde kadar geliştirme yolunda uygular.
- Öğretim alanında sahip olduğu derinlemesine bilgiyi, öğrenci davranışlarını geliştirme doğrultusunda kullanma bilgi ve becerisini kazanmıştır.
- Öğretmenlik mesleğinin statüsünü, ahlak kurallarını, başlıca sorunlarını ve mesleğin getirdiği olanak ve fırsatları bilir (3).

Hizmet-İçi Eğitim

Mevcut öğretmenleri yeni sistemin gerektirdiği öğretmen tipine dönüştürmek amacıyla Şûra, hizmet-İçi etkinliklerine önem verilmesi üzerinde durmuştur. Şûra'nın bu alandaki kararları iki başlık altında toplanabilir:

Kısa Süreli Hizmet-İçi Eğitim Etkinlikleri

Öğretmenlere yeni sistemi tanıtmak amacıyla Şûra, şu etkinliklerin uygulanmasını kararlaştırmıştır:

«Öğretmenlere yeni sistemi tanıtmak, uygulanış biçimlerine ilişkin bilgiler vermek ve sisteme uyumlarını sağlamak için kısa süreli programlar düzenlenebilir. Bunlar kısa yaz

seminerleri olabileceği gibi, günlük etkinlikler (panel, sempozyum ya da konferans) biçiminde de yürütülebilir. Ayrıca üniversitelerle işbirliği sağlanarak öğretmenler için kısa süreli zenginleştirme ve derinleştirme programları uygulanabilir» (4).

Uzun Süreli Hizmet-İçi Eğitim Etkinlikleri

Bu etkinlikler, daha çok öğretmenlerin meslekte verimli hale gelebilmeleri için uygulanmaktadır. Şûra, öğretmenlerin, sistematik, akademik programlardan geçirilmesinin gereği üzerinde durarak, şu yolların izlenmesini önermektedir:

«Bu programlar, değişik biçimlerde düzenlenebilir. Örneğin; üniversite ve yaz okullarında yoğun programlar (dereceye ya da sertifikaya götüren) aracılığıyla öğretmenlere yeniden, ilave veya ileri eğitim sağlamak mümkündür. Ayrıca 4489 sayılı kanunun yurt içinde uygulanması yaygınlaştırılarak öğretmenlerin üniversitelerin normal programlarını izlemeleri de uzun süreli hizmet-İçi eğitim etkinliği olarak düşünülmelidir» (5).

İş Başında Yetiştirme

Öğretmenlerin niteliklerini artırmanın bir yolu da onların iş başında yetişmelerini sağlamaktır. Şûra, öğretmenlere yazılı materyallerin gönderilmesini; müfettişlerin öğretmenlere eğitsel danışmanlık yaparak, onların iş başında yetişmelerini önermiştir.

Önerilen modele uygun öğretmen ve diğer uzman personelin yetiştirilmesi için Şûra'da kabul edilen esaslar şu noktalarda özetlenebilir:

- Öğretmenler, çok boyutlu yetiştirilmeli, en az bir esas alan ve bir yan alan olmak üzere iki alanın öğreticiliğini yapabilmelidir;
- Öğretmenlerin yurt ölçüsünde dengeli dağılımı sağlanmalıdır;
- Öğretmen yetiştirme programlarında bütünleşmeye gidilmelidir;
- Öğretmen yetiştiren kurum öğretmenlerin, akademik kariyer sahibi olmaları sağlanmalıdır;
- Koşullar zorlamadığı taktirde, öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimleri mümkün olduğu kadar yukarı çekilmeli, hatta öğretmenlerin yüksek lisans ve doktora yapmalarına olanak sağlanmalıdır;

- Öğretmen yetiştirme, uzmanlık programlarında standart bir birlik sağlanmalı ve bu standart, üniversite programları düzeyinde olmalıdır;
- Öğretmen ve uzman yetiştirmede hem nitelik, hem sayısal sorunlar birlikte düşünülmelidir;
- Öğretmen ve uzman yetiştirme programlarında yenileşmeye gidilirken sorun, programlara ders ekleyip çıkarma gibi kısır yaklaşımla ele alınmamalıdır;
- Mevcut öğretmen ve uzmanları yeni sisteme uyarlayabilmek için derhal hizmet-içi eğitim programları açılmalıdır (6).

ONBİRİNCİ MİLLİ EĞİTİM ŞÛRA'SININ ÖĞRETMEN YETİŞTİRMEYLE İLGİLİ MODELİ

8-11 Haziran 1982 tarihleri arasında Ankara'da toplanan Onbirinci Millî Eğitim Şûra'sı, öğretmen eğitiminin gelişimi ve sorunları üzerinde durmuştur.

Öğretmen yetiştiren kurumların öğrenim süreleri kısa denilebilecek zamanda artış göstermiş, özellikle 1739 sayılı «Millî Eğitim Temel Kanunu»nun kabulünden sonra her derecedeki okul öğretmenliği için en az 2 yıl yüksek öğrenim görmüş olmak şartı getirilmiştir.

Bu yasayla her dereceli ve her çeşit okul öğretmenlerinin genel kültür, özel alan bilgisi ve meslek formasyonu bakımından dengeli biçimde yetiştirilmesi öngörülmüş, bu ilke, öğretmen eğitiminde program açısından temel alınmıştır. Ancak bu ilkelere yeterince uyulmamıştır.

Öğretmen yetiştiren kurumların öğrenim süreleri zaman içinde genel olarak bir artış göstermekle birlikte, bu gelişmeler daha çok özel alan eğitimiyle ilgili dersler lehine olmuş, genel kültür dersleri ile meslek dersleri ihmale uğramıştır (7).

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı öğretmen okulları da dahil olmak üzere, eğitim kurumları arasında meslek derslerinin sayısı, sıralanışı ve içeriği bakımından tam bir uyum sağlanamamış, öğretmenlik sertifikası kazanmaya temel olacak ölçütlerin saptanması uzun süre ihmal edilmiştir (8).

Şûra, öğretmen yetiştiren fakülte, yüksek okul ve birimlerine öğrenci alımında, programların oluşturulmasında ve öğretim elemanı

yetiştirilmesinde, üniversiteler ile Millî Eğitim Bakanlığının işbirliğinde bulunmalarını önermiştir.

Öğretmenlik Mesleğinin Standartları

Onbirinci Millî Eğitim Şûra'sı ilk defa, öğretmenlik mesleğinin şu genel standartlarını belirlemiştir:

- «— Öğretmenlik, bir meslektir.
- Öğretmenlik mesleği, özel bir mesleki yeterliği gerektirir.
- Öğretmenlik mesleğinde yetişenler, eğitim, öğretim ve verildiğinde yönetim görevlerinden sorumludurlar.
- Öğretmenler, Türk Millî Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak görevlerini yerine getirmek zorundadırlar» (9).

Öğretmen Eğitimi Modelinin Esasları

Onbirinci Şûra'nın geliştirdiği modele göre, her kademe öğretmenliği için genel kültür, alan bilgisi ve meslek bilgisi dahil lisans, dört yıllık öğrenimi kapsamaktadır.

Öğretmen yetiştirmede en büyük kaygı, öğretmen adaylarının nitelik sorunudur. Onbirinci Şûra'ca geliştirilen model, verilen sürede, öğretmenliğin gerektirdiği bilgi ve becerilerin kazandırılmasını sağlamaktır.

Onuncu Millî Eğitim Şûra'sında, eğitim programlarının bütünleşmesi ilke olarak kabul edilmiştir. Buna göre, öğretmen yetiştirme programlarında da bütünleşmeye gitmek gerekmektedir. Aynı ilke Onbirinci Şûra'da şu esaslarla pekiştirilmektedir:

- «— Sömestir sistemi uygulanacaktır.
- Kredi sistemi uygulanacaktır.
- Öğretmen yetiştirme programlarında yer alan içerik kategorilerinin (alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür) düzenleme ve ağırlıklarında paralellik sağlanacaktır.
- Seçmeli derslere yer verilecektir.
- Uygulama faaliyetlerinde birlik sağlanacaktır.
- Uygulama okulları belirlenecektir
- Değerlendirme süreçlerinde birlik sağlanacaktır (10).

Onbirinci Şûra'da geliştirilen öğretmen yetiştirme modeli, yatay ve dikey geçişlere olanak sağlamaktadır.

Onuncu Şûra'da olduğu gibi, Onbirinci Şûra da, gerek ülkemizin ekonomik durumu, gerekse coğrafi konumu göz önünde bulundurularak, her öğretim alanında bir öğretmen tayinini israf olarak görmektedir. Bu nedenle Şûra, her öğretmen adayının, bir esas alan yanında, bir de yardımcı alanda yetiştirilmesini kararlaştırmıştır.

Öğretmen Yetiştirme Programlarında İçerik Kategorilerinin Düzeni ve Ağırlığı

Onbirinci Şûra'da, öğretmenlik mesleği analiz edilerek, öğretmen olacak kişinin şu üç boyuta sahip olmasını kararlaştırmıştır: Öğretmenlik meslek bilgisi, alan bilgisi, genel kültür. Bu üç boyut, öğretmen yetiştirme programlarında yer alması gereken üç tür içerik kategorisini oluşturur. Buna göre, hangi kurum için öğretmen yetiştirme söz konusu olursa olsun, her öğretmen adayı ortak ve zorunlu öğretmenlik meslek bilgisi dersleri alacaktır. Yine her öğretmen adayı yetişeceği kurum, kademe ve tipine göre zorunlu ve seçmeli dersler ile (alana özgü) «Özel Öğretim Yöntemleri ve Uygulamaları» derslerini de izleyerek mesleğinde derinleşecektir [11].

Şûra, «içerik kategorilerinin» düzen ve ağırlığını aşağıdaki biçimle karara bağlamıştır.

Öğretmen Yetiştirme Programlarında İçerik Kategorilerinin Düzeni

Yukarıda açıklanan genel modelde yer alan öğretmenlik meslek bilgisi, alan bilgisi ve genel kültür kategorileri, programlara değişik düzenlemelerle yerleştirilebileceğini kararlaştıran Şûra, önerilen modelde en uygun düşen düzenlemeyi şöyle yapmıştır:

Genel Kültür - Alan Bilgisi - Öğretmenlik Meslek Bilgisi.

«Paralel Düzenleme» olarak bilinen bu düzenlemede, her üç içerik kategorisi, bütün sınıflarda paralel bir biçimde okutulmaktadır. Modelde, alan bilgisi ağırlığını korurken, genel kültür azalmakta, öğretmenlik meslek bilgisi artmaktadır. Yeni düzenleme ile bu programlar «Eğitim Fakülteleri»nde uygulanmaktadır.

Öğretmen Yetiştirme Programlarında İçerik Kategorilerinin Ağırlığı

Onbirinci Şûra, önerdiği modelde program ağırlığının % 62,5 u alan bilgisi, % 25 i öğretmenlik meslek bilgisi, % 12,5 u genel kültür bilgisine ayrılmıştır. Görüldüğü gibi, öğretmen yetiştirme programlarında alan bilgisine sekizde beş, öğretmenlik meslek bilgisine

sekizde iki, genel kulture sekizde bir ağırlık verilmektedir. Bu durum şu tabloda ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

İçerik Kategorileri	Ders Çeşidi	Kredi/Saat	Ağırlık
Öğretmenlik Meslek Bilgisi	12	36	25.0
Alan Bilgisi	30	90	62.5
Genel Kültür	6	18	12.5
TOPLAM	48	144	100.0

Her ders, uç kredi olarak düşünülmüştür. Programa iki kredilik derslerin konulması da mümkün olabilecektir.

SON İKİ ŞÛRA KARARININ, FEN-EDEBİYAT FAKÜLTELERİNDE DOĞURDUĞU PROBLEMLER

İlk Şûra'dan bu yana, iki dersi birden okutabilecek öğretmen tipi üzerinde durulmuştur. Ortaöğretimin birinci kademesi dışında bu tip öğretmen yetiştirmek mümkün olamamıştır. Ancak eğitim enstitülerinde toplu öğretim dersleri için öğretmen yetiştirme yoluna gidilmiştir. Ortaöğretimin ikinci kademesinde bir iki branş dışında bu yola gidilmemiştir. Yüksek Öğretim Kanunu, öğretmen yetiştirme işini öncelikle eğitim fakültelerine devretmiştir. Yetiyecek öğretmen tipi, bu fakültelerin programlarına göre düzenlenmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 7.9.1983 tarih ve 313-11272 sayılı genelgesiyle «Öğretmen Eğitiminde Gözönünde Bulundurulacak Esasları» belirledi. Bu doküman, «Onbirinci Millî Eğitim Şûrasında tespit edilen esasların uygulanması» ile ilgilidir. Dokümanda, yürürlükte bulunan yasalara göre «öğretmen nasıl yetişecektir?» sorusu, yükseköğretim kurumlarınca ele alınacağı, «kim öğretmen olacaktır?» sorusunun da, Millî Eğitim Bakanlığını ilgilendirdiği vurgulanmaktadır.

Dokümanda, lise ve dengi okullarda görev alacak adayların, bir ana dalda ve bir yan dalda yetişmiş olmaları, ihtiyaç halinde her iki dalda da öğretim yapmaları esas alınmıştır. Bu esasların, üniversite bünyesindeki eğitim fakültelerinin mezun vermeye başlayacakları 1986-1987 öğretim yılından itibaren yürürlüğe konulacağı da belirtilmektedir.

Fen-Edebiyat Fakülteleri, Yüksek Öğretim Kurumunca belirlenen programları uygulamak durumundadırlar. Bellirlenen bu programlar ana dal ve yan dal esasına göre düzenlenmemiştir. Fakülteler, kendi olanaklarıyla yan dal seçme yoluna gitseler bile, bu yatay ve dikey geçişlere engel olacaktır. Çünkü, bütün fen-edebiyat fakültelerini kapsayacak ana dal ve yan dal programları düzenlenmemiştir.

Uygulanmakta olan programlara göre, fen-edebiyat fakülteleri en az 130 kredi/saatle öğrenci mezun etmektedir. Sadece yabancı dil, kredi olarak bu toplamın içindedir. Oysa yeni düzenlemeyle ana dal ve yan dal toplam 111 kredi/saati öngörmektedir.

Günümüzde, öğretmenlerin nitelikçe iyi yetişmeleri en büyük sorundur. Ana dal olarak 84 kredi/saat alan bir öğretmen adayı, listede matematik öğretmeni, felsefe grubu öğretmeni olarak nasıl başarılı olacaktır? Belirlenen standartlar, eğitim fakülteleri esas alınarak yapılmıştır. Kaldı ki bu fakülteler için belirlenen ana dal da yetersizdir; ancak ortaöğretimin birinci devresine hizmet verecek niteliktedir.

SONUÇ :

Eğitimde verimlilik esastır. Öğretmen yetiştiren kurumlar da bundan yanadır. Bunun için öğretmen yetiştiren kurumların programlarında birlik sağlanması zorunludur. Bu duruma göre, ya fen-edebiyat fakülteleri aynen devam edecek, Bakanlıkça da bunların atanmasında eşit olanaklar sağlanacak; ya da fen-edebiyat fakülteleri, eğitim fakülteleri programlarına göre yeniden düzenlenecektir. Yoksa öğretmen yetiştirmede eşitlik ve birlik sağlanamayacaktır.

KAYNAKLAR VE DİPNOTLAR

- 1) Onuncu Milli Eğitim Şurası sı-Öncüler. Konuşmalar, kararlar, Ankara 1981 s 5-6.
- 2) a.g.e.s 94.
- 3) a.g.e.s. 94.
- 4) a.g.e.s 95.
- 5) a.g.e.s. 95.
- 6) a.g.e.s. 96-97.
- 7) Tebliğler Der 46 (2145) 15 Ağustos 1983 s. 313.
- 8) a.g.y.s. 313.
- 9) a.g.y.s. 314
- 10) a.g.y.s 315.
- 11) a.g.y.s. 315.